क्षणं क्षणं रक्तवृष्टिर्भवेच्च नगरे मम ॥
वानरं वायसं श्वानं भल्लुकं शूकरं खरम् ।
पश्यामि विकृताकारं शब्दं कुर्व्वन्तमुल्वणम् ॥
पश्यामि शुष्ककाष्ठानां राशिमम्लानकज्जलम् ।
अरुणादयवेलायां कर्षं छिन्ननखानि च ॥
पीतवस्त्रपरीधाना शुक्लचन्दनचर्च्चिता ।
बिभ्रती मालतीमाला रत्नभूषणभूषिता ॥
क्रीड़ाकमलहस्ता सा सिन्दूरबिन्दुशोभिता ।
कृत्वाभिशापं मां रुष्टा याति मन्मन्दिरात् सती ॥
पाशहस्तांश्च पुरुषान् मुक्तकेशान् भयङ्करान् ।
अतिरूक्षांश्च पश्यामि विशतो नगरं मम ॥
नग्ना नारीर्म्मुक्तकेशीर्नृत्यन्तीश्च गृहे गृहे ।
अतीव विकृताकाराः पश्यामि सस्मिताः सदा ॥
छिन्ननासा च विधवा महाशूद्री दिगम्बरी ।
सा तैलाभ्यङ्गितं माञ्च करोत्यतिभयङ्करी ॥
निर्व्वाणाङ्गारसंयुक्ता भस्मपूर्णा भयङ्कराः ।
अतिप्रभातसमये चिताः पश्यामि सस्मितः ॥
पश्यामि च विवाहञ्च नृत्यगीतमहोत्सवम् ।
रक्तवस्त्रपरीधानान् पुरुषान् मुक्तमूर्द्धजान् ॥
रक्तं वमन्तं पुरुषं नृत्यन्तं नग्नमुल्वणम् ।
धावन्तञ्च शयानञ्च पश्यामि सस्मितं सदा ॥
राहुग्रस्तञ्च गगने मण्डलं चन्द्रसूर्य्ययोः ।
एककाले च पश्यामि सर्व्वग्रासञ्च बान्धवाः ॥
उल्कापातं धूमकेतुं भूकम्पराष्ट्रविप्लवम् ।
झञ्झावातं महोत्पातं पश्यामि च पुरोहित ॥
वायुना घूर्णमानांश्च छिन्नस्कन्धान् महीरुहान् ।
पतितान् पर्व्वतांश्चैव पश्यामि पृथिवीतले ॥
पुरुषं छिन्नशिरसं नृत्यन्तं नग्नमुत्सृतम् ।
मुण्डमालाधरं घोरं पश्यामि च गृहे गृहे ॥
दग्धं सर्व्वाश्रमं भस्मपूर्णमङ्गारसङ्कुलम् ।
हाहाकारञ्च कुर्व्वन्तं सर्व्वं पश्यामि सर्व्वतः ॥
इत्येवमुक्त्वा राजा स विरराम सभातले ।
श्रुत्वा स्वप्नं बान्धवाश्च नतवक्त्रा निशश्वसुः ॥
जहार चेतनं सद्यः सत्यकश्च पुरोहितः ।
मत्वा विनाशं कंसस्य यजमानस्य नारद ॥
रुरोद नारीवर्गश्च पिता माता च शोकतः ।
मेनिरे नाशकालञ्च सद्यः स्वयमुपस्थितम् ॥"
इति ब्रह्मवैवर्त्ते श्रीकृष्णजन्मखण्डे ६३ अध्यायः ॥
परशुरामदृष्टदुःस्वप्नाः ब्रह्मवैवर्त्ते गणेशखण्डे ३३ अध्याये कार्त्तवीर्य्यार्ज्जुनदृष्टदुःस्वप्नास्तत्रैव ३४ अध्याये घोरासुरदृष्टदुःस्वप्ना देवीपुराणे २२ अध्याये कालिकापुराणे पुष्याभिषेके ८७ अध्याये मत्स्यपुराणे यात्रानिमित्तस्वप्नाध्याय-कथने २४२ अध्याये च ते द्रष्टव्याः ॥ (वैद्य-कोक्तस्वप्नशकुनं यथा,—
"इत्युक्त दूतशकुनं स्वप्नानूर्द्ध्वं प्रचक्षते ।
स्वप्ने मद्यं सह प्रेतैर्यः पिबन् कथ्यते शुना ।
स मर्त्त्यो मृत्युना शीघ्रं ज्वररूपेण नीयते ॥
रक्तमाल्यवपुर्वस्त्रो यो हसन् ह्रियते स्त्रिया ।
सोऽस्त्रपित्तेन महिषश्ववराहोष्ट्रगर्द्दभैः ॥
यः प्रयाति दिशं याम्यां मरणं तस्य यक्षणा ।
लताकण्टकिनी वंशस्ताली वा हृदि जायते ॥
यस्य तस्याशु गुल्मेन यस्य वह्निमनर्च्चिषम् ।
जुह्वतो घृतसिक्तस्य नग्नस्योरसि जायते ॥
मद्यं स नश्येत् कुष्ठेन चण्डालैः सह यः पिबेत् ।
स्नेहं बहुविधं स्वप्ने स प्रमेहेन नश्यति ॥
उन्मादेन जले मज्जेद्यो नृत्यन् राक्षसैः सह ।
अपस्मारेण यो मर्त्त्यो नृत्यन् प्रेतेन नीयते ॥
यानं खरोष्ट्रमार्ज्जारकपिशार्दूलशूकरैः ।
यस्य प्रेतैः शृगालैर्वा स मृत्योर्वर्त्तते मुखे ॥
अपूपशष्कुलीर्जग्ध्वा विबुद्धस्तद्विधं वमन् ।
न जीवत्यक्षिरोगाय सूर्य्येन्दुग्रहणेक्षणम् ॥
सूर्य्याचन्द्रमसोः पातदर्शनं दृग्विनाशनम् ।
मूर्द्ध्नि वंशलतादीनां सम्भवो वयसां तथा ॥
निलयो मुण्डताकाकगृध्राद्यैः परिवारणम् ।
तथा प्रेतपिशाचस्त्रीद्रविड़ान्ध्रगवाशनैः ॥
सङ्गो वेत्रलतावंशतृणकण्टकसङ्कटे ।
श्वभ्रश्मशानशयनं पतनं पांशुभस्मनोः ॥
मज्जनं जलपङ्कादौ शीघ्रेण स्रोतसाहृतिः ।
नृत्यवादित्रगीतानि रक्तस्रग्वस्त्रधारणम् ॥
वयोऽङ्गवृद्धिरभ्यङ्गो विवाहः श्मश्रुकर्म्म च ।
पक्वान्नस्नेहमद्याशः प्रच्छर्द्दनविरेचने ॥
हिरण्यलोहयोर्लाभः कलिर्बन्धपराजयौ ।
उपानद्युगनाशश्च प्रपातः पादचर्म्मणोः ॥
हर्षो भृशं प्रकुपितैः पितृभिश्चावभर्त्सनम् ।
प्रदीपग्रहनक्षत्रदन्तदैवतचक्षुषां ॥
पतनं वा विनाशो वा भेदनं पर्व्वतस्य च ।
कानने रक्तकुसुमे पापकर्म्मनिवेशने ॥
चिन्तान्धकारसम्बाधे जनन्याश्च प्रवेशनम् ।
पातः प्रासादशैलादेर्मत्स्येन ग्रसनन्तथा ॥
काषायिणामसौम्यानां नग्नानां दण्डधारिणाम् ।
रक्ताक्षाणां च कृष्णानां दर्शनं जातु नेष्यते ॥
कृष्णा पापा ह्यनाचारा दीर्घकेशनखस्तनी ।
विरागा चाप्यवसना स्वप्नकालनिशा मता ॥
मनोवहानां पूर्णत्वात् स्रोतसां प्रबलैर्मलैः ।
दृश्यन्ते दारुणाः स्वप्ना रोगो यैर्याति पञ्चताम् ॥
अरोगः संशयं प्राप्य कश्चिदेव विमुच्यते ।
दृष्टः श्रुतोऽनुभूतश्च प्रार्थितः कल्पितस्तथा ॥
भाविको दोषजश्चेति स्वप्नः सप्तविधो मतः ।
तेष्वद्या निष्फलाः पञ्च यथा स्वप्रकृतिर्दिवा ॥
विस्मृतो दीर्घह्रस्वोऽति पूर्व्वरात्रे चिरात् फलम् ॥
दृष्टः करोति तुच्छञ्च गोसर्गे तदहर्महत् ॥
निद्रया चानुपहतः प्रतीपैर्व्वचनैस्तथा ॥
याति पापोऽल्पफलतां दानहोमजपादिभिः ॥
अकल्याणमपि स्वप्नं दृष्ट्वा तत्रैव यः पुनः ।
पश्येत् सौम्यं शुभं तस्य शुभमेव फलं भवेत् ॥
देवान् द्विजान् गोवृषभान् जीवतः सुहृदो-
नृपान् ।
साधून् यशस्विनो वह्निमिद्धं स्वच्छान् जलाश-
यान् ॥
कन्यां कुमारकान् गौरान् शुक्लवस्त्रान् सुते-
जसः ।
नराशनं दीप्ततनुं समन्ताद्रुधिरोक्षितः ॥
यः पश्येल्लभते यो वा छत्रादर्शविषामिषम् ।
शुक्लाः सुमनसो वस्त्रममेध्यालेपनं फलम् ॥
शैलप्रासादसफलवृक्षसिंहनरद्विपान् ।
आरोहेद्गोऽश्वयानञ्च तरेन्नदह्रदोदधीन् ॥
पूर्व्वोत्तरेण गमनमगम्यागमनं मृतम् ।
सम्बाधान्निःसृतिर्देवैः पितृभिश्चाभिनन्दनम् ।
रोदनं पतितोत्थानं द्विषताञ्चावमर्द्दनम् ।
यस्य स्यादायुरारोग्यं वित्तं बहु च सोऽश्नुते ॥"
इति वाभटे शारीरस्थाने षष्ठेऽध्याये ॥)

स्वप्नकृत्, क्ली. (स्वप्नं निद्रां करोतीतीति । कृ + क्विप् । तुगागमश्च ।) सुनिषण्णकम् । सुषुणी शाक इति भाषा । इति शब्दचन्द्रिका । स्वप्नकारके, त्रि ।

स्वप्नक्, [ज्] त्रि, (स्वपिति तच्छीलः इति । स्वप + "स्वपितृषोर्नजिङ् ।" ३ । २ । १७२ । इति नजिङ् ।) निद्राशीलः । इत्यमरः । ३ । १ । ३३ ॥) यथा, भट्टिः । ७ । २५ ।
"अहं स्वप्नक् प्रसादेन तव वन्दारुभिः सह ॥")

स्वप्नदोषः, पुं, (स्वप्नस्य दोषः ।) निद्रावस्थायां रेतःस्खलनम् । इति लोकप्रसिद्धम् ॥ (अस्यौषधं यथा,—
"वटाङ्कुरस्य निर्यासान् माक्षिकेण समन्वितान् ।
सायं प्रयोज्य मतिमान् स्वप्नदोषं निवारयेत् ॥"
इति वैद्यकम् ॥)

स्वप्नविचारी, [न्] त्रि, स्वप्नविचारकर्त्ता । शुभाशुभस्वप्नव्याख्याकर्त्ता । स्वप्नं विचारयतीत्यर्थे णिन्प्रत्ययेन निष्पन्नः ॥

स्वभाजनं, क्ली, (स्वस्य भाजनम् ।) आनन्दनम् । इत्यमरटीकायां रायमुकुटः । ३ । २ । ७ ॥

स्वभावः, पुं, (स्वस्य भावः ।) स्वकीयभावः । तत्पर्य्यायः । संसिद्धिः २ प्रकृतिः ३ स्वरूपम् ४ निसर्गः ५ । इत्यमरः । १ । ७ । ३८ ॥ भावः ६ । इति शब्दरत्नावली ॥ सर्गः ७ । इति जटाधरः ॥ स्वत एव आविर्भावः । यथा,—
"बहिर्हेत्वनपेक्षी तु स्वभावोऽथ प्रकीर्त्तितः ।
निसर्गश्च स्वरूपञ्चेत्येषोऽपि भवति द्विधा ॥
निसर्गः सुदृढ़ाभ्यासजन्यः संस्कार उच्यते ।
अजन्यस्तु स्वतः सिद्धः स्वरूपं भाव इष्यते ॥"
इत्युज्ज्वलनीलमणिः ॥
"वचनेषु च बुद्धौ च स्वभावे च चरित्रतः ।
आचारे व्यवहारे च ज्ञायते हृदयं नृणाम् ॥*॥
लोकाः कर्म्मवशीभूतास्तत् कर्म्म यत् कृतं पुरा ।
स्वकर्म्मणां फलं भुङ्क्ते जन्तुर्जन्मनि जन्मनि ॥
केचिद्वदन्तीति भवेत् स्वकृतेन च कर्म्मणा ।
केचिद्वदन्ति दैवेन स्वभावेनेति केचन ॥
त्रिविधाश्च मता वेदे वेदवेदाङ्गपारगाः ॥
स्वयञ्च कर्म्मजनकस्तत् कर्म्म दैवकारणम् ।
स्वभावो जायते नृणामात्मनः पूर्व्वकर्म्मणा ॥*॥
स एवात्मा सर्व्वसेव्यः सर्व्वेषाञ्च फलप्रदः ।
स च सृजति दैवञ्च स्वभावं कर्म्म एव च ॥*॥
अहो श्रीकृष्णदासानां कः स्वभावः सुनिर्म्मलः ।
हृतभार्य्यमुच्छ्रितञ्च न शशाप रिपुं गुरुः ॥"
इति ब्रह्मवैवर्त्ते प्रकृतिखण्डे । ५७ । २१—२८ । २१ । ४१ ॥ अपि च ।